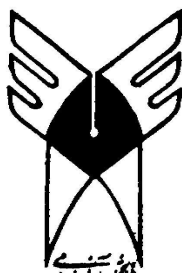

صلى الله عليه وسلم

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکزی

دانشکده روانشناسی و علوم اجتماعی ، گروه علوم تربیتی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)

گرایش فلسفه تعلیم و تربیت

عنوان :

بررسی پدیده مرگ و عالم پس از آن از دیدگاه اسلام و زرتشت

استاد راهنما :

دکتر محمدحسن آموزگار

استاد مشاور :

دکتر علی قائمی

پژوهشگر :

زهرا قنبرپور

تابستان ۱۳۹۰

حمد و سپاس مخصوص خداوندي است که براي هدايت انسان ، راهنماياني به حق فرستاد تا انسان را از ظلمت و جهل به نور و معرفت و حکمت هدايت کنند.

تقديم به مولايم علی (ع) عرصه دار زندگي و مرگ

تقديم به پدر و مادر عزيز و مهربانم که الفباي زندگي را به من آموختند و در سايه هاي همياري و همدلي آنها به اين منظور نائل شدم که دستهاي پر محبتشان را ميبوسم.

بعد از حدود هفتاد سال، بدین فریله از اساتید محترم، آقای دکتر محمد حسن

آموزگار (استاد راهنما) و دکتر علی قلین (استاد مشاور) تشکر می‌نمایم.

همچنین از استاد داور، جناب آقای دکتر مهدی فرهادی افتخار زاده که در فرازهای فخر این پایان

نامه، قدم به قدم از حشرهای روشن داشته‌هایشان مرا بهره‌مند کردند تشکر می‌نمایم.

بسمه تعالی

تعهد نامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجانب زهرا قنبرپور دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته به شماره دانشجویی ۸۸۰۸۳۶۹۵۷۰۰ در رشته فلسفه تعلیم و تربیت که در تاریخ ۱۳۹۰/۶/۶ از پایان نامه خود تحت عنوان : بررسی پدیده مرگ و عالم پس از آن از دیدگاه اسلام و زرتشت با کسب نمره ۱۹/۵۰ و درجه عالی دفاع نموده ام بدین وسیله متعهد می شوم :

۱. این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه ، کتاب ، مقاله و ...) استفاده نموده ام ، مطابق ضوابط و رویه های موجود ، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده ام.
۲. این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح ، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی ارائه نشده است.
۳. چنانچه بعد از فراغت از تحصیل ، قصد استفاده و هر گونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و ... از این پایان نامه داشته باشم ، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.
۴. چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچ گونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی :

تاریخ و امضاء :

بسمه تعالی

در تاریخ ۱۳۹۰/۶/۶

دانشجوی کارشناسی ارشد **خانم زهرا قنبرپور** از پایان نامه خود
دفاع نموده و با نمره ۱۹/۵۰ بحروف نوزده و پنجاه صدم
و با درجه **عالی** مورد تصویب قرار گرفت.

امضاء استاد راهنما

بسمه تعالی
 دانشگاه آزاد اسلامی - واحد تهران مرکزی
 دانشکده : روانشناسی و علوم اجتماعی
 (این چکیده به منظور چاپ در پژوهش نامه دانشگاه تهیه شده است)

کد شناسایی پایان نامه : ۱۰۱۲۰۶۲۸۹۱۰۰۱	نام واحد دانشگاهی: تهران مرکزی کد: ۱۰۱
عنوان پایان نامه: بررسی پدیده مرگ و عالم پس از آن از دیدگاه اسلام و زرتشت	
تاریخ شروع پایان نامه: ۱۳۸۹/۶/۱ تاریخ اتمام پایان نامه: ۱۳۹۰/۶/۶	نام و نام خانوادگی دانشجو: زهرا قنبرپور شماره دانشجویی: ۸۸۰۸۳۶۹۵۷۰۰ رشته تحصیلی: علوم تربیتی - فلسفه تعلیم و تربیت
استاد/استادان راهنما: دکتر محمدحسن آموزگار استاد/استادان مشاور: دکتر علی قائمی	
آدرس: تهران - پاسداران - بوستان ششم - شماره ۱۰ تلفن: ۲۲۵۸۶۶۱۶	
<p>چکیده پایان نامه (شامل خلاصه، اهداف، روش های اجرا و نتایج به دست آمده):</p> <p>هدف پژوهش: پژوهش حاضر به بررسی پدیده مرگ به طور کلی از جنبه های مختلف و عالم پس از آن در بین دو دین اسلام و زرتشت پرداخته است. هدف از پژوهش حاضر آشنایی، شناخت دیدگاه و بررسی نقاط اشتراک و اختلاف ادیان فوق الذکر در موضوع مرگ، از جمله اهداف مورد بررسی بوده است.</p> <p>روش پژوهش: کتابخانه ای بوده است.</p> <p>نتیجه کلی: به طور کلی نتیجه حاصله از انجام پژوهش عبارت است از:</p> <p>اعتقاد به مرگ و معاد و حیات پس از آن اساس و زیر بنای ادیان آسمانی (توحیدی) را تشکیل میدهد. از آنجا که مصدر و منشا تمام ادیان واحد میباشد، بنابراین میتوان چنین گفت: که با وجود تفاوت هایی که بین این دو دین وجود دارد، در نهایت به يك نتیجه میرسیم و آن اینکه انسان عبث خلق نشده است و بازگشت او به سوی خدای واحد میباشد و تفاوت تنها در کیفیت پیمودن این مسیر میباشد و اساسا انسان برای بقا و قرب الهی مراحل مختلف زندگی دنیوی و اخروی خود را میگذراند و سرانجام با کيفر و پاداش الهی مواجه میشود و در نهایت در جوار حق به زندگی جاوید دست خواهد یافت.</p>	

نظر استاد راهنما برای چاپ در پژوهش نامه دانشگاه   مناسب است   تاریخ و امضا:
 مناسب نیست

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	چکیده
	فصل اول: کلیات
۲	مقدمه.....
۳	۱- بیان مساله.....
۴	۲- اهمیت و ضرورت تحقیق.....
۵	۳- اهداف تحقیق.....
۶	۴- سئوالات تحقیق.....
۶	۵- محدوده و قلمرو تحقیق.....
۷	۶- تعاریف نظری و عملیاتی.....
	فصل دوم: مبانی نظری و پیشینه تحقیق
	بخش اول: انسان در جستجوی یافتن معنای زندگی
۱۱	حضور خدا در زندگی.....
۱۲	مفهوم مرگ.....
۱۳	مرگ حق.....
۱۴	مرگ یک ضرورت است.....
۱۴	دلایل مرگ و دلایل ترس از آن.....
۱۷	فرق مرگ و خواب.....
۱۸	اهمیت بحث مرگ در ادیان.....
۱۸	مرگ از دیدگاه حکمای قدیم.....
۱۹	سخن ابن سینا درباره حقیقت مرگ.....
۲۰	مرگ از دیدگاه سقراط.....
۲۱	مرگ از دیدگاه لئونارد داوینچی.....
۲۱	مرگ از دیدگاه امام خمینی.....
۲۲	مرگ از دیدگاه قرآن.....
۲۴	مرگ از دیدگاه نهج البلاغه.....
۲۵	آیا مرگ بد است؟.....
۲۷	وجوه مرگ.....
۲۸	۱- مرگ زیستی یا جسمانی:.....
۲۸	- مرگ موقت.....
۲۹	- مراحل مرگ جسمانی.....
۲۹	- عوامل تشخیص مرگ.....
۳۰	۲- مرگ روانی یا روانشناختی:.....
۳۱	- جنبه روانشناختی مرگ.....
۳۱	۳- مرگ اجتماعی.....
۳۲	کودک و مفهوم مرگ.....
۳۴	مرگ در اسطوره ها.....

۳۶	مرگ اسطوره ای گیل گمش
۳۹	مرگ در دیدگاه فرهنگها
	بخش دوم: مرگ از دیدگاه اسلام
۴۲	مقدمه
۴۳	اعتقاد به مرگ در اسلام
۴۴	چیستی و چگونگی مرگ از دیدگاه اسلام
۴۵	مفهوم حیات و مرگ از دیدگاه قرآن
۴۶	مفهوم مرگ از دیدگاه روایات و معصومین
۴۷	تفاوت موت، فوت، وفات از دیدگاه قرآن و اسلام
۴۷	آیا قرآن کریم روح و جان را یکی می داند؟
۴۹	یاد مرگ
۵۰	ذکر چند روایت در باب یاد مرگ
۵۰	چهره حقیقی حیات از دیدگاه قرآن و اسلام
۵۱	آیا مرگ نیستی است؟
۵۲	مرگ گسترش حیات است
۵۴	حقیقت مرگ و زندگی
۵۵	بعد تربیتی مرگ
۵۶	مرگ در اندیشه حکما و عرفای مسلمان
۵۷	تعریف مرگ از دیدگاه عرفا
۵۸	علت و اهمه مومن از مرگ
۵۹	آیین مرگ در اسلام
۶۱	اقسام موت
	بخش سوم: عالم پس از مرگ از دیدگاه اسلام
۶۳	مقدمه
۶۳	قانون آفرینش انسان
۶۵	قرآن روح عالم آفرینش است
۶۷	روح چیست؟
۶۸	ماهیت روح
۶۹	حقیقت روح
۷۲	انواع روح و مراتب آن
۷۳	قالب مثالی چیست؟
۷۴	برزخ
۷۵	برزخ در نهج البلاغه
۷۶	برزخ در روایات
۷۸	برزخ در قرآن
۷۸	برزخ در همین دنیا
۷۹	فلسفه عالم برزخ
۸۱	عالم برزخ کجاست؟
۸۵	اهل برزخ سه گروه می باشند
۸۶	قیامت و زمان و مکان آن
۹۴	قیامت و جایگاه آن از دیدگاه قرآن

بخش چهارم: مرگ از دیدگاه زرتشت

۹۸	.....	مقدمه
۹۹	.....	مدخل تاریخی
۱۰۰	.....	واژه زردتشت
۱۰۱	.....	ویژگیهای دین زرتشت
۱۰۳	.....	کتاب اوستا
۱۰۵	.....	دستورها و تعالیم زرتشت
۱۰۵	.....	زرتشت کیست؟
۱۰۶	.....	آیا آیین زرتشت جزو ادیان الهی است؟
۱۱۱	.....	اصول اعتقادی و عملی زرتشت چیست؟
۱۱۷	.....	چه انحرافات در آیین زرتشت پدید آمده است؟
۱۲۱	.....	برخی پندها و آموزه های آیین زرتشت
۱۲۲	.....	ابزار گزینش درست
۱۲۳	.....	نیروهای باطنی انسان در زرتشت
۱۲۵	.....	معاد در آیین زرتشت
۱۳۱	.....	مراسم تدفین زرتشتیان
۱۳۵	.....	رسم سگ دید
۱۳۶	.....	برج سکوت یا خاموشان
۱۳۷	.....	دعا و نیایش برای مردگان
۱۳۹	.....	مراسم آیینی در گذشتگان

بخش پنجم: عالم پس از مرگ از دیدگاه زرتشت

۱۴۰	.....	مقدمه
۱۴۱	.....	لزوم وجود جهان پس از مرگ
۱۴۲	.....	زندگانی پس از مرگ
۱۴۲	.....	سروش پاسبان و نگهبان روان پس از مرگ
۱۵۰	.....	نحوه محاسبه اعمال ورود به بهشت و جهنم در متون زرتشتی
۱۵۱	.....	مجازات و کیفر اعمال
۱۵۵	.....	پل چینوت یا پل داوری
۱۵۶	.....	گناه در دین زرتشتی
۱۵۸	.....	درجات گناه در دین زرتشت
۱۶۳	.....	بهشت و دوزخ در دین زرتشت
۱۶۸	.....	برزخ یا همبستگان
۱۶۹	.....	چکیده کلام زرتشت در خصوص نتیجه کارها
۱۶۹	.....	کلام آخر
۱۷۰	.....	پیشینه تحقیق در ایران
۱۷۵	.....	پیشینه تحقیق در جهان

فصل سوم: روش اجرای تحقیق

۱۸۱	.....	مقدمه
۱۸۲	.....	روش تحقیق
۱۸۲	.....	محدوده و قلمرو تحقیق

جامعه آماری و روش گردآوری اطلاعات ۱۸۳

فصل چهارم: توصیف و تجزیه تحلیل داده ها

۱۸۵	.....	مقدمه
۱۸۶	.....	سوالات تحقیق
۱۸۷	.....	تحلیل سوال يك
۱۸۸	.....	تحلیل سوال دو
۱۸۹	.....	تحلیل سوال سوم
۱۹۱	.....	تحلیل سوال چهارم
۱۹۲	.....	تحلیل سوال پنجم
۱۹۴	.....	تحلیل سوال ششم
۱۹۶	.....	تحلیل سوال هفتم
۱۹۷	.....	تحلیل سوال هشتم
۱۹۹	.....	تحلیل سوال نهم

فصل پنجم: مقایسه و نتیجه گیری

۲۰۸	.....	مقدمه
۲۰۹	.....	جمع بندی
۲۲۳	.....	یافته ها
۲۳۴	.....	نتیجه گیری
۲۳۷	.....	محدودیتهاي تحقیق
۲۳۷	.....	پیشنهادات مبتنی بر تحقیق
۲۳۸	.....	پیشنهاداتی برای محققان آینده
۲۴۰	.....	فهرست منابع و ماخذ
۲۴۶	.....	پیوست
		چکیده انگلیسی

چکیده

هدف پژوهش: پژوهش حاضر به بررسی پدیده مرگ به طور کلی از جنبه های مختلف و عالم پس از آن در بین دو دین اسلام و زرتشت پرداخته است. هدف از پژوهش حاضر آشنایی، شناخت دیدگاه و بررسی نقاط اشتراك و اختلاف ادیان فوق الذکر در موضوع مرگ، از جمله اهداف مورد بررسی بوده است.

روش پژوهش: کتابخانه ای بوده است.

نتیجه کلی: به طور کلی نتیجه حاصله از انجام پژوهش عبارت است از:

اعتقاد به مرگ و معاد و حیات پس از آن اساس و زیر بنای ادیان آسمانی (توحیدی) را تشکیل میدهد. از آنجا که مصدر و منشا تمام ادیان واحد میباشد، بنابراین میتوان چنین گفت: که با وجود تفاوتهایی که بین این دو دین وجود دارد، در نهایت به يك نتیجه میرسیم و آن اینکه انسان عبث خلق نشده است و بازگشت او به سوی خدای واحد میباشد و تفاوت تنها در کیفیت پیمودن این مسیر میباشد و اساسا انسان برای بقا و قرب الهی مراحل مختلف زندگی دنیوی و اخروی خود را میگذراند و سرانجام با کيفر و پاداش الهی مواجه میشود و در نهایت در جوار حق به زندگی جاوید دست خواهد یافت.

فصل اول
کلیات

«یزدان پاک را سپاس»

هستی رنج است و این خصلت قبیله بشری است اما با تحمل آن می توان زیباییها را آفرید. (گاندی)

مقدمه

اعتقاد به معاد و حیات پس از مرگ اساس و زیربنای ادیان آسمانی (توحیدی) را تشکیل می دهد از آنجا که مصدر و منشا تمام ادیان واحد می باشد می توان چنین گفت: که علی رغم وجود تفاوتهایی در بین دو دین اسلام و زرتشت، در نهایت به یک نتیجه می رسیم و آن اینکه مرگ پایان زندگی نیست بلکه مرحله انتقال است و انسان عبث خلق نشده و بازگشت او به سوی خدای واحد می باشد و تفاوت تنها در پیمون این مسیر است انسان اساسا برای بقا و قرب الهی مراحل گوناگون زندگی دنیوی و اخروی خود را پشت سر می گذارد و سرانجام با کیفر و پاداش الهی مواجه می شود و در نهایت در جوار حق به زندگی جاوید دست خواهد یافت.

تحقیق حاضر در پنج فصل تنظیم گردیده است که فصل اول آن مربوط به کلیات تحقیق میشود که شامل بیان مساله، اهمیت و ضرورت تحقیق، اهداف تحقیق، سوالات تحقیق، محدوده و قلمرو تحقیق و تعاریف نظری و عملیاتی تحقیق میباشد.

فصل دوم شامل مبانی نظری و پیشینه تحقیق میباشد و به بررسی مفهوم مرگ و عالم پس از آن از دیدگاه دو دین اسلام و زرتشت می پردازد.

فصل سوم روش اجرای تحقیق را مورد بررسی قرار میدهد. فصل چهارم به بررسی توصیف و تجزیه داده ها و همچنین پاسخ به سوالات تحقیق میپردازد.

فصل پنجم به بررسی مقایسه ای مرگ و عالم پس از آن از دیدگاه اسلام و زرتشت و نتیجه گیری کلی میپردازد.

به هر حال با منابع موجود در حد ادراک پیرامون موضوع این پایان نامه در دو دین اسلام و زرتشت به تفحص پرداختم. موضوعی که بسیار گسترده بود و اینجانب تنها توانستم به کلیاتی در این باب پردازم امید که فرصتی دست دهد تا بیشتر این موضوع را مورد بررسی قرار دهم.

۱-۱ بیان مساله

بی تردید یکی از دغدغه های اساسی ذهن بشر، مساله جاودانگی و مرگ است. که این مساله همیشه برای بشر به صورت یک معمای بزرگ مطرح بوده است. مرگ امری اجتناب ناپذیر است و هر فردی باید الزاما با آن روبرو شود. در میان ادیان مختلف، آراء و نظرات متفاوتی درباب مرگ و زندگی پس از مرگ و جاودانگی مطرح شده است.

از آنجایی که به منظور بررسی مرگ و زندگی پس از آن، لازم است ابتدا به معنای اصلی و علت مرگ پرداخت. بنابراین ابتدا موضوع معنی مرگ، اهمیت و ضرورت آن، وجوه آن و دیدگاههای بزرگان و حکیمان مختلف درباره این مساله مطرح گردیده است، و در نهایت تحقیق حاضر به بررسی دو دین اسلام و آیین زرتشت دربارۀ زرتشت دربارۀ دیدگاهها و نظراتشان در ارتباط با مرگ و عالم پس از مرگ و اتفاقاتی که در این زمینه رخ می دهد می پردازد. لذا در این تحقیق به بررسی و تطبیق مقایسه ای دو دین اسلام و زرتشت پرداخته شده است.

۲-۱ اهمیت و ضرورت تحقیق

یکی از موضوعاتی که مورد بحث و درخور دین شناسی و باورهای دینی، مساله مرگ است که خواستگاهی درونی دارد و از آنجا که موضوع مرگ از جمله موضوعاتی است که ریشه مشترکی در کلیه ادیان مختلف الهی دارد، توجه بسیاری از پیروان دینهای الهی را به خود جلب کرده است و همچنین موضوعی است که از قداست خاصی برخوردار است. در واقع مرگ جز و اندیشه هایی است که همواره فکر بشر را به خود مشغول داشته است، چرا که بشر خواسته یا ناخواسته اعم از گرایش به هر دین و مذهبی از ابتدای آفرینش با آن مواجه بوده است و سوالاتی در ذهنش مطرح بوده که چرا به دنیا آمده ایم؟ چرا می میریم؟ به کجا خواهیم رفت؟ هدف از این آمد و رفت چیست؟ مرگ از جمله موضوعاتی است که به نوعی در هاله ای از ابهام می باشد و انسانها همیشه به دنبال آن بوده اند که پی به وجود ناشناخته های زندگی ببرند و یکی از این ناشناخته ها مرگ می باشد که از تحولات مرموز حیات است.

مرگ از آن دسته موضوعاتی نیست که بتوانیم با تجربه آن را بفهمیم. مرگ ملموس نیست، در تصور ماست، کسی آن را به طور کامل درک می کند که در موقعیت آن قرار گرفته باشد.

آنچه مسلم است این است که انسان بالاخره با مرگ مواجه می شود و هر چی آگاهی او در این مورد بیشتر باشد، پذیرش مساله مرگ برایش آسانتر خواهد بود.

مساله مرگ و جاودانگی در کتابهای کلامی مسلمین و در بحث معاد مطرح می شود بحث معاد نگرشهای گوناگونی را نسبت به انسان، مرگ و حیات پس از مرگ و جاودانگی انسان ارائه می دهد. نگرش عمده این است که حقیقت انسان متفاوت و متمایز از بدن مادی اوست

و مرگ جدایی این حقیقت از بدن مادی است. حیات انسان با مرگ وی پایان نمی پذیرد و او در عالم دیگری به حیات خود ادامه می دهد.

از سوی دیگر حیات و زندگی پس از مرگ از مسلمات آیین زرتشت می باشد. برحسب تعالیم او اندکی پس از مرگ محاکمه فرد مرده آغاز می شود و سرنوشت روان مشخص خواهد شد. تا آنکه روز رستاخیز برپا شود و عمر جهان به پایان برسد بنابراین اعتقاد به معاد، بقای روح پس از مرگ، مجازات و مکافات و زندگی پس از مرگ در آیین زرتشت به روشنی بیان شده است.

لذا با توجه به مراتب فوق اهمیت و ضرورت تحقیق برای پاسخ به انبوهی از سوالات و ابهامات برای انسان مشخص می گردد.

۳-۱ اهداف تحقیق

هدف کلی:

بررسی پدیده مرگ و عالم پس از آن از دیدگاه اسلام و زرتشت

اهداف جزئی:

- ۱- ضرورت شناخت و آگاهی انسان از مرگ
- ۲- آشنایی و شناخت دیدگاهها و نقاط اشتراک و اختلاف ادیان اسلام و زرتشت در خصوص مساله مرگ و عالم پس از آن.
- ۳- زمینه سازی و آماده کردن انسان برای زندگی در عالم آخرت
- ۴- تبیین مرگ با عزت و مرگ با ذلت از دیدگاه ادیان زرتشت و اسلام
- ۵- بررسی اخلاق و رفتار و توصیه های دین مبین اسلام جهت رسیدن به مرگی با عزت و ...
- ۶- توصیه های دین اسلام و زرتشت برای رسیدن به عالم ایده آل پس از مرگ

۴-۱ سوالات تحقیق

- ۱- آیا مرگ انتهای زندگی است و یا آغازی نو در جهان دیگر؟
- ۲- آیا شناخت مرگ و عالم پس از مرگ در نوع رفتار و تربیت انسان در دنیا تاثیرگذار است یا خیر؟
- ۳- برای رسیدن به مرگ چه مقدماتی نیاز است؟
- ۴- چه میزان از رفتار، کردار و گفتار ما انسانها متأثر از اعتقاد به جهان پس از مرگ است؟
- ۵- با توجه به اینکه ادیان الهی به عالم پس از مرگ قائل هستند آیا یک فرد دینی می تواند آن را در زندگی خود نادیده بگیرد؟

- ۶- فرد آرمانی از نگاه زرتشت و دین مبین اسلام برای عالم آخرت چه خصوصیتی دارد؟
- ۷- آیا می توان با توجه به ادیان اسلام و زرتشت، استنباطی، برداشتنی و فهمیدنی، دریافتنی و پذیرفتنی درباره فلسفه مرگ و عالم پس از آن ارائه کرد؟
- ۸- با توجه به نقاط اشتراک و اختلاف اسلام و زرتشت در موضوع مرگ و عالم پس از آن کدامیک تصویر دلنشین از مرگ ارائه نموده اند؟
- ۹- چه آیات و نشانه هایی در اسلام و زرتشت در مورد تصویر جهان آخرت ترسیم شده است؟

۱-۵ محدوده و قلمرو تحقیق

در این تحقیق سعی شده مبانی فکری دو دین اسلام و زرتشت در خصوص مرگ و عالم پس از آن مطرح گردد. برای بیان دیدگاههای این دو دین (اسلام و زرتشت) با توجه به مطالعاتی که انجام گرفت، نظرات بزرگان و حکیمان این دو دین (اسلام و زرتشت) و همچنین گزیده هایی از کتابهای آسمانی این دو دین مطرح گردیده است. و اگر نامی از دیگر بزرگان این دو دین مطرح نشده به دلیل عدم دستیابی به اندیشه های آنان در این مورد بوده است.

۱-۶ تعاریف نظری و عملیاتی

دین یا آیین: روشی که افراد بشر با اختیار خود برای زندگی خودشان برمیگزینند.
 دین زرتشتی: آیینی است که به وسیله اشو زرتشت از جانب اهورا مزدا، به مردم جهان ابلاغ شده است. کتاب این آیین اوستا نام دارد. این کتاب شامل یسناها، یشتاها، ویسپرد، وندیداد و خرده اوستا است.

دین اسلام: آیینی که به وسیله محمد (ص) از جانب خداوند، به مردم جهان ابلاغ شده است. کتاب این آیین قرآن نام دارد.

جاودانگی: بی مرگی. حذف عنصر زمان و حرکت یا مکان از ماهیت بشری.

صراط: راهی است که هیچ انحرافی ندارد و آدمی را همواره به سمت خیر و نیکی رهنمون میکند مگر اینکه با صفت منفي وصف شود.

آخرت: به معنای نهایت و پایان يك چیز، به معنای آن سوي ظاهر يك چیز است، یعنی آن روی ظاهر هر چیز. آخرت فقط به معنای جهان دیگر نیست و در معنای دوم و سوم نیز به کار میرود.

قیامت: به معنای برخاستن به معنای توقف و سکون به معنای قوام پیدا کردن و درست شدن به معنای جمع شدن و گرد آمدن.

جهنم: به صورت "جهنم دره" در زبان فارسی متداول است. دره ای در اورشلیم است که در حال حاضر یکی از مراکز گردشگری آن شهر محسوب میشود.

بهشت: در لغت ریشه اوستایی دارد و به معنای خوشتر، نیکوتر، جهان بهتر (فردوس،
خلد، جنت) جای خوش آب و هوا، فراوان نعمت و آراسته است که نیکوکاران پس از مرگ در
آن جاودان باشند.

فصل دوم
مباني نظري و پيشينه تحقيق

بخش اول: انسان و مرگ

مرگ، برگشت به آفریدگار هستی :

آنچه که ما به عنوان مرگ می خوانیم، یکی زندگی است که هنوز نتوانسته ایم چگونگی آن را بفهمیم. (اوشو)

انسان در جستجوی یافتن معنای زندگی

زندگی چیست؟ این پرسش جاودانی انسان است، کدامیک از ما در طول زندگی خویش بارها این پرسش را از خود نکرده ایم، وقتی که تاریخ زندگی بشر را ورق می زنیم همواره در طول گذر قرون انسان خود را با این پرسش بنیادی مواجه دیده است. و برپایه همین پرسش مکتبها و فلسفه هایی در باب زندگی پا گرفته است، هر کدام از این مکتبها و فلسفه ها پاسخی به این پرسش داده اند ولی هرگز عطش انسان را در جهت یافتن جوابی در خور فرو ننشانده اند.

معنای زندگی انسان بستگی به پاسخی دارد که برای این پرسش آماده کرده است. انسان قبل از هر چیز باید تکلیف خویش را با زندگی و هدف و معنای آن روشن کند. به راستی که سوال از حقیقت زندگی و معنای آن از نظر تاریخی به قدمت آگاهی و اندیشه بشر می باشد. به نظر می رسد که این پرسش برای گذشتگان مهمتر و اساسی تر بود زیرا جهان هستی برای آنان پر از راز و رمز و شکوه و عظمت بود در صورتی که با پیشرفت علوم تجربی پرده از چهره رازآلود طبیعت کنار رفته و گمان می رود که سوال از چیستی زندگی به اهمیت گذشته مطرح نباشد ولیکن با توجه به تاریخ اندیشه و تفکر انسان در می یابیم که امروزه نیز این پرسش، دغدغه اساسی بشر است و همچنان به عنوان پرسشی بنیادین و اصیل مطرح می باشد.

نکته ای که موجب افزایش و شیوع سوال مزبور شده است دگرگون شدن چهره حیات به وسیله غوطه ور شدن در عریبه های ناخودآگاه ماشین است که از اواخر قرن هجدهم به این طرف، رو به گسترش گذاشته است و در حقیقت بانگ فلسفه زندگی چیست؟ به ناله انسانهای فشرده شده در آهن پاره های عصر ماشینیزم شباهت دارد تا پرسش حکیمانه ای که پاسخ حکیمانه ای به دنبال داشته است.

اشتغال انسان به امور مربوط به زندگی، هرگز نتوانسته این چند سوال را از یاد او ببرد، چند پرسشی که از عمق وجود او می روید و نشان از اضطرابی نهانی در درون او دارد و جوابی می طلبد تا این تشویش و اضطراب را فرو نشاند.